

Lisenser og rettigheter til forskningsdata: Hva skal til for at forskningsdata deles?

Magnus Aronsen

E-post: j.m.aronsen@medisin.uio.no

Telefon: +47 99268241

Bakgrunn for utvalgsarbeidet

Regjeringen.no

Regjeringen vil ha bedre kvalitetssikring og mer gjenbruk av forskningsdata

Nyhet | Dato: 07.07.2020

Regjeringen ønsker at resultatene fra forskning som er finansiert av skattepenger skal være tilgjengelige for alle. Uavklarte spørsmål om rettigheter og lisenser står ofte i veien for dette. Derfor er det satt ned et utvalg som skal utrede spørsmål om rettigheter og lisenser for gjenbruk av forskningsdata.

– De siste årene har vi gjort kvantesprang i arbeidet med åpen tilgang til publikasjoner. Jeg tror at det ligger et kjempepotensial i god håndtering og deling av data fra forskningen, både for forskningen selv og for verdiskaping basert på slike data. Jeg er opptatt av at forskningsdata er offentlige data som skal komme hele samfunnet til nytte, og ikke bare forskningen selv. Derfor ønsker vi en gjennomgang av sentrale spørsmål knyttet til deling av forskningsdata.

Forsknings- og høyere utdanningsminister Henrik Asheim

Utvalgets medlemmer

Liv Dingsør
DigitalNorway

Koenraad De
Smedt, UiB

Ole Petter Pedersen
Teknisk ukeblad

Inger Berg
Ørstavik, UiO

Siri Lader Bruhn

Nenitha Dagslott

Stein Tronsdal
Norsk polarinstitutt

Ingrid Heggland
NTNU

Tobias Mahler
UiO

Magnus Aronsen
UiO

Jon Flæten

Christine
Daae Olseng

Utvalgets mandat og arbeidsprosess

Notat om prinsippdebatter

Juni-September 2020

Hvilke prinsipielle diskusjoner bør behandles videre, hvilke strukturelle endringer bør vurderes og eventuelt hvilke lovverk bør gjennomgås på nytt for å oppnå mer deling og gjenbruk av forskningsdata

Offentlig debatt

September 2020
– Juni 2021

Utvalget vil legge til rette for en bred, åpen prosess med møteplasser og innspillmuligheter for alle interessenter

Nasjonale anbefalinger

Juni 2021

Oppsummerende rapport fra utvalgsarbeidet, blant annet et sett med nasjonale anbefalinger

Utvalgets første notat

Forskningsdata i et datadrevet samfunn

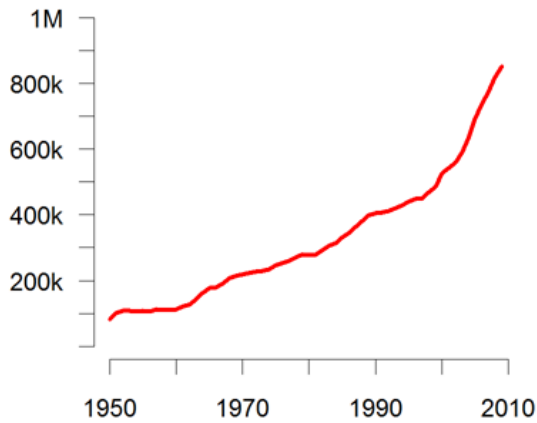
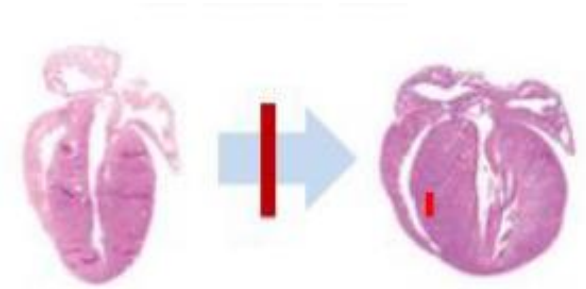
Et notat fra utredningsutvalget for rettighets- og lisensspørsmål
i forbindelse med deling av datasett i forskningen

Oktober 2020

Innhold

Bakgrunn	3
Om dette notatet	4
1. Hva er det som er så annerledes med forskningsdata?	4
Bruk av begrepet forskningsdata i dette notatet	5
Åpne data versus lukkede data	5
Åpne data versus FAIR data	6
Forskningsdataenes livssyklus og egenskaper	7
2. Forskningsdata i et ouversiktlig juridisk landskap	8
3. Om lisenser for deling og gjenbruk av forskningsdata	10
Akademisk frihet, institusjonenes styringsrett og forskningsetikk	11
4. utfordringer knyttet til deling av forskningsdata spesielt	12
Åpne forskningsdata i et resultatstyrt og merittbasert system	12
Hva er formålet – deling eller gjenbruk?	13
Infrastrukturer for deling og gjenbruk av forskningsdata og bærekraftige finansieringsmodeller	13
Komplekse forskningsdata, ressursbehov og krav til kompetanse	14
Kommersialisering basert på forskningsdata	15
Om lovverk og regulering for deling og gjenbruk av forskningsdata	16
Oppsummerende sluttkommentar fra utvalget	16

Forskningstransisjonen: Fra artikler til stordata og kunstig intelligens

Åpne forskningsdata

Åpne versus lukkede data

«Så åpne som mulige og lukket som nødvendig». Åpenhet må veies opp mot andre hensyn som personvern, sikkerhet og immatrielle rettigheter.

Forskningsdata som fellesgode.

Åpne versus FAIR-data

FAIR-data fokuserer blant annet på maskinlesbarhet av data. Kan kreve ekstra ressurser, men legger til rette for gjenbruk av data.

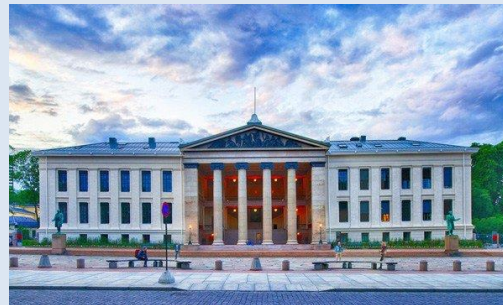
Fagspesifikk standardisering.

Forskningsdata: Hvilke lover finnes og hvordan reguleres deling?

Forsknings-
etikkløven

Universitets- og
høyskoleloven

Åndsverks-
loven

+ Personopplivningsloven, Sikkerhetsloven mm

Forskningsdata: Hvilke lover finnes og hvordan reguleres deling?

Eierskap til data

Ingen kan «eie» enkeltdata, men samlinger av data eller datasett kan være underlagt eksklusive rettigheter

Databaser og åndsverk

Samlinger av data eller datasett kan være underlagt eksklusive rettigheter. Ånderverksloven kan gi eksklusiv ved «vesentlig investering. Fordeling mellom ansatt og institusjonen?

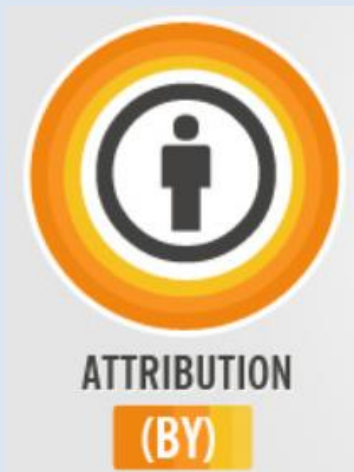
Offentlighetsloven

Forholdet mellom offentlighetslova og forskningsdata bør tydeliggjøres i lys av visjonen om økt deling av data

Åpne forskningsdata i et resultatstyrt og merittbasert forskningssystem

Kreditering

CC BY 4.0 vil ivareta forskeres behov for kreditering. Kan bli praktiske utfordringer ved stordatabruk med data fra (svært) mange opphavspersoner. CCO kan være alternativ.

Kommersiell bruk

Forskningsdata som fellesgode, som også skal kunne brukes som verdiskapning. Lisenser bør ikke legge generelle begrensninger på kommersiell bruk

Utfordringer knyttet til deling av forskningsdata

Resultat- og merittstyrt forskningssystem

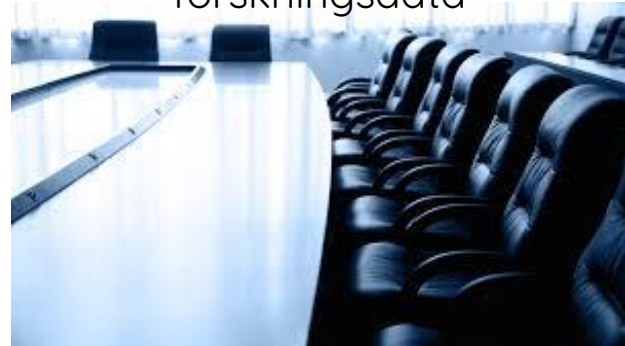
Deling eller gjenbruk av data?

Infrastrukturer, ressurser og behov for kompetanse

Kommersialisering av forskningsdata

Åpne forskningsdata i et resultatstyrt og merittbasert forskningssystem

Individuelle insentiver

Institusjonelle insentiver

Utvalgets innspill og foreløpige konklusjoner:

- Tellekantsystemet kan undergrave målet om mer deling og gjenbruk av forskningsdata. Hvordan kan insentivsystemet endres for å få økt deling av forskningsdata?
- Fokusskifte fra merverdi av eksklusiv rett på data til fordeler med mange datakilder i et åpent forskningssamfunn

Kommersialisering basert på forskningsdata

Kommersialisering av offentlige forskningsresultater

UH-institusjonene driver kommersialisering av rettigheter til upubliserte data, som kan være i kontrast til samfunnets ønske om å stimulere nytt næringsliv.

Datadeling og kommersiell utnyttelse

Kan ønsket om å drive kommersiell inntjening for forsknings-institusjoner stå i veien økt datadeling?

Utvalgets innspill og foreløpige konklusjoner:

- Offentlige strategier for kommersialisering av forskningsresultater bør revurderes for å stimulere til økt deling og bruk av forskningsresultater i samfunnet
- Hva er den primære visjonen; maksimal kommersiell inntekt for UH-institusjon eller maksimal samfunnsutnyttelse av data gjennom deling?
- Det bør ikke legges generelle begrensninger mot å bruke data fra offentlig forskning til kommersielle formål.

Infrastruktur for deling og gjenbruk av forskningsdata og bærekraftige finansieringsmodeller

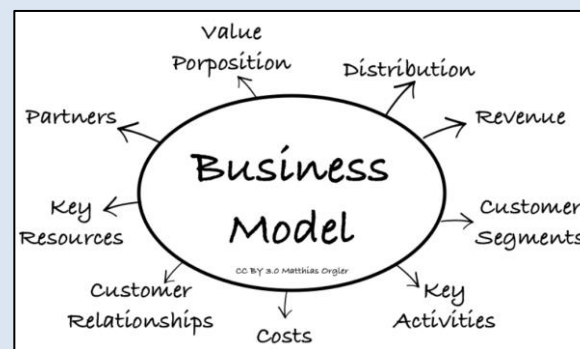
Infrastruktur og kompetanse

Investeringer i generisk og områdespesifikk e-infrastruktur.

- Kompetansenoder som bidrar med kunnskap om bla lisensiering og tilgangskontroll.

Finansieringsmodeller

Ulike modeller kan tenkes for å dekke kontinuerlige kostnader og utvikling av infrastrukturer. Utfordringer med liten betalingsvilje for bruk.

Utvalgets forslag og foreløpige konklusjoner:

- Videre investeringer i infrastruktur for deling, tilrettelegging og forvaltning av FAIR-data er sentralt.
- Ulike samfunnsaktører bør gå sammen og definere behov for infrastruktur som må dekkes inne ulike fag - institusjonelt, nasjonalt og internasjonalt
- Bærekraftige finansieringsmodeller må settes enda tydeligere på dagsorden

Komplekse forskningsdata, ressursbehov og krav til kompetanse

Datarøktere

Forskningsdata kan være mer komplekse enn mange typer offentlige data, og spesialkompetanse i form av datarøktere for å sikre økt deling nødvendig

Økt kompetanse i forskningsmiljøer

Behov for økt kompetanse om åpen forskning, stordata, maskinlæring og dyp læring ved tungregningsprosesser for å optimalisere forskningsprosjekter.

Utvalgets innspill og foreløpige konklusjoner:

- Kompetanseheving i datahåndtering må prioriteres i tiden framover, både hos den enkelte forsker og hos ansatte ved infrastrukturer og støttefunksjoner
- UH-sektoren må utdanne flere spesialister gitt stor behov og kritisk rolle.

Oppsummering

Deling og gjenbruk av data

Fragmentert lovverk

Forskningspolitikk

Utvalgets innspill og foreløpige konklusjoner:

- Gjennomgå det juridiske grunnlaget for deling og gjenbruk av forskningsdata, og utarbeide nasjonale retningslinjer for lisenser
- Lisenser med så få tilgangsbegrensninger som mulig bør brukes.
- Hvordan kan insentivsystemer, strukturelle- og kompetansemessige prioriteringer, samt kommersialisering i UH-sektoren sikre mer datadeling som kommer samfunnet til nytte?